

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ : กรณีศึกษาตำบลคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา

The Development of Agro-tourism Learning Route : A Case Study of Tumbon Khlongkhuean, Chachoengsao Province

Khanchit Maraphot

Thaksinat Somboon

Rajabhat Rajanagarindra University

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ตำบลคลองเขื่อน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับการวิจัยแบบมีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยว แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติพรรณนา และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาผลการวิจัยพบว่าตำบลคลองเขื่อนมีทรัพยากรการท่องเที่ยว สินค้าเกษตรและวัฒนธรรมที่เหมาะสมแก่การส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การศึกษาพฤติกรรมและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวพบว่านักท่องเที่ยวสนใจศึกษาโครงการพระราชดำริชมความสวยงามของธรรมชาติและบรรยากาศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเรียนรู้การทำสวนผลไม้และการทำการเกษตรแบบผสมผสาน การเรียนรู้จากศูนย์เรียนรู้และถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการเกษตร ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ตำบลคลองเขื่อนพบว่าที่พักรวมมีความเหมาะสมมากที่สุดรองลงมาคือความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ของเจ้าของสถานที่และความเหมาะสมของแหล่งเรียนรู้สวนเกษตรตามลำดับ ส่วนปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือความชัดเจนของป้ายบอกทิศทาง

คำสำคัญ : การพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เส้นทางเรียนรู้ ตำบลคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทรา

Abstract

The objective of this study was to develop Tumbon Khlongkhuean's agro-tourism learning route. The process in the study involves both qualitative and quantitative research methods with participatory action research based on the data conducted through tourism resource audit sheet, interview and questionnaire. The outcome of research revealed that Tumbon Khlongkhuean is rich of beautiful attraction, cultural and agricultural products to promote as agro-tourism destination. The studies of tourist's behavior and opinion found they are interested to learn about the royal projects, to enjoy the beauty of nature and atmosphere of agro-tourism destination, to learn the orchard and agriculture combined orchards and learning from centre of agriculture knowledge transfer. The result of Tumbon Khlongkhuean's agro-tourism learning route development revealed that the most appropriate of agro-tourism learning routes is an accommodation, followed by the ability to transfer the knowledge of the orchard owners, and the adequacy of orchards and farms, whilst the clarity of direction signs lasts in the average minimum from all above.

Keywords : development, agro-tourism, learning route, Tumbon Khlongkhuean, Chachoengsao province

บทนำ

การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555 - 2559 ได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการท่องเที่ยวชุมชนที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การต่อยอดในการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม เอกลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ (Ministry of Tourism and Sport, 2011) การท่องเที่ยวได้รับการยอมรับให้เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการนำรายได้เข้าสู่ประเทศโดยเฉพาะประเทศไทยที่มีจุดแข็งสองประการที่จะสามารถช่วยขับเคลื่อนรายได้และกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศให้มีความเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืนคือการเป็นประเทศเกษตรกรรมและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดผู้คนได้จากทั่วโลก (Bullkul, 2013) การท่องเที่ยวยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เสื่อมโทรมและชนบทอีกด้วย โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เติบโตมาจากรูปแบบของความหลากหลายของแหล่งเกษตรกรรมและวิถีชนบททำให้ครอบครัวของเกษตรกรมีโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (McGehee, 2007) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะเป็นเครื่องมือให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาได้ในหลากหลายมิติทั้งการรักษาสภาพแวดล้อม พัฒนาสังคมและเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วและมีแนวโน้มว่าจะเติบโตยิ่งขึ้นในอนาคต การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่คาดว่าจะเป็นการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและก่อประโยชน์แก่คนในท้องถิ่น (Sarobol, S., Wongtubtim, U.,

Thongponwanit, S., Wongkum, B. & Natpunyoyai, A., 2013)

การท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันได้มีแนวความคิดที่ปรับเปลี่ยนไปจากเดิมจากการท่องเที่ยวที่เน้นการพักผ่อนหาประสบการณ์ใหม่มาเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ การท่องเที่ยวก็เช่นเดียวกันแต่สิ่งที่เกิดความแตกต่างในการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้คือการท่องเที่ยวที่นอกจากจะให้ความเพลิดเพลิน การท่องเที่ยวยังเป็นการให้ความรู้จากแหล่งท่องเที่ยวโดยที่นักท่องเที่ยวได้รับความรู้จากแหล่งท่องเที่ยว (Sukpatch, K. & Madhyamapurush, W., 2012) โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) ที่เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มีการคัดสรรจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรจากการศึกษาของ Maraphot, K. & Roonpraphan, C., (2014) พบว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรามีความต้องการในการเยี่ยมชมสวนเกษตรสาธิตศึกษาศูนย์เรียนรู้และส่งเสริมการเกษตรรวมถึงการท่องเที่ยวสัมผัสชีวิตเกษตรกรรมและการทดลองทำการเกษตรด้วยตนเอง สอดรับกับความคิดเห็นของผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวและเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดฉะเชิงเทรามีความเห็นว่าจังหวัดฉะเชิงเทร่าควรส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

จังหวัดฉะเชิงเทร่าเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว (Maraphot, K., 2012) จังหวัดฉะเชิงเทร่ามีรายได้จากการท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2553 จำนวน 2,144.85 ล้านบาท (Chachoengsao Governor's Office, 2015) ฉะเชิงเทร่าเป็นจังหวัดที่มีการปลูกมะม่วงมากที่สุดของประเทศไทย (Tourism Authority of Thailand, 2015) ปัจจุบันจังหวัดฉะเชิงเทร่ามีพื้นที่การผลิตมะม่วงรวม 32,643 ไร่เกษตรกรสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้จำนวน 23,020 ตันต่อปีทำรายได้มากถึง 470 ล้านบาทต่อปี (Siamturakij, 2015) จังหวัดฉะเชิงเทร่าจึงควรทำการส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรในรูปแบบของการเรียนรู้คู่ขนานกับกิจกรรมทางการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ ที่มีอยู่เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีเกษตรของไทยของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ร่วมมือกันส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีเกษตรเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ยกย่องสินค้าคุณภาพและมุ่งเน้นการกระจายรายได้ให้กับเกษตรกรและแหล่งท่องเที่ยวชุมชนโดยมีการดำเนินงานร่วมกันในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงซึ่งให้มีการกระจายรายได้ไปทุกภูมิภาคของประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558-2560 (Prachachat Business, 2015)

ตำบลคลองเขื่อน จังหวัดฉะเชิงเทร่ามีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ ได้แก่ คุ่มวิมานดิน และ เควา รีสอร์ท ทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในพื้นที่อย่างต่อเนื่องแต่ยังขาดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวไปสู่ชุมชนและท้องถิ่น จากแนวคิดและปัญหาดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงร่วมทำงานกับองค์การบริหารส่วนตำบลคลองเขื่อน และผู้นำชุมชนตำบลคลองเขื่อนทำการวิจัยเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ตำบลคลองเขื่อน เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและกระจายรายได้ให้กับชุมชนจากการท่องเที่ยวก่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยวของตำบลคลองเขื่อน
2. เพื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ในตำบลคลองเขื่อน
3. เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ในตำบลคลองเขื่อน
4. เพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ตำบลคลองเขื่อน

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. หน่วยงานภาครัฐสามารถนำข้อมูลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการตัดสินใจในการวางแผนและ กำหนดนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลคลองเขื่อนและพื้นที่ใกล้เคียงได้
2. หน่วยงานเอกชน สามารถนำข้อมูลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนการตลาดและการพัฒนากลยุทธ์ ในการให้บริการเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและรองรับการขยายตัวของ การท่องเที่ยวในอนาคตได้
3. หน่วยงานภาครัฐ องค์กรท้องถิ่น ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการ วิจัยไปใช้ในการเพิ่มศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและบริการการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชนอย่าง ยั่งยืนต่อไป

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การท่องเที่ยวคือการเดินทางเพื่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวด้วยความสมัครใจโดยไม่แสวงหา รายได้ซึ่งอาจเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่พักค้างคืนหรือมีการพักค้างคืนก็ได้ (Mill, 1990) โดยมีสถานที่ และกิจกรรมที่เกี่ยวกับนักท่องเที่ยวผู้คนในท้องถิ่นและผู้ให้บริการทางการท่องเที่ยวโดยการตอบสนอง ต่อพฤติกรรมความคิดเห็นและความต้องการของนักท่องเที่ยว (Leiper, 1995) ซึ่งการท่องเที่ยว นั้น จะต้องประกอบด้วยปัจจัยสามประการเป็นอย่างน้อยคือการเดินทาง การพักค้างแรมและการกินอาหาร นอกบ้าน (Chatkul, N., 2007) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมการเกษตรเป็น ทรัพยากรการท่องเที่ยวหลักสามารถดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวมีการจัดระบบการให้บริการไว้รองรับ นักท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานและเป็นการสร้างรายได้ให้เกษตรกร (Esichaikul, R., 2003) การท่องเที่ยว เชิงเกษตรคือการท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม เช่น สวนผลไม้ วนเกษตรสวนสมุนไพรพารมปศุสัตว์ เป็นต้น (Wongvipak, C., Lertrit, S., Khahakitkoston, A., & Boonruang, L., 2004) การท่องเที่ยว เชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวที่เพิ่มศักยภาพของเกษตรกรและชุมชนโดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่แล้วมา เพิ่มมูลค่าและมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มศักยภาพ (Asasappakij, S., 1997) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังคง เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือ การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดกระบวนการทิศทางและ รูปแบบการท่องเที่ยวของตนเองชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้นๆและมีส่วนได้ส่วน เสียที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นมีจุดขายหลากหลายทั้งธรรมชาติประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตการอนุรักษ์รวมทั้งมีการพัฒนารูปแบบเพื่อสร้างความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลาน

และเกิดประโยชน์แก่ท้องถิ่นอย่างแท้จริงโดยเกี่ยวข้องกับ 4 ภาคส่วนหลัก คือ ชุมชน ภาครัฐบาล ภาครัฐกิจ และนักท่องเที่ยว (Rojrungsaj, P., 2010) หัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือการมีส่วนร่วมของชุมชนอันรวมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินการ (Sarobol, S., et al., 2013) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะต้องมีการบริหารจัดการที่ดีของเจ้าของสวน ผู้จัดนำเที่ยวและนักท่องเที่ยวที่ต่างกลุ่มจะต้องรู้วิธีการจัดการอย่างมีระบบเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ยั่งยืน (King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang, 2013) การจัดนำเที่ยวเป็นการจัดการเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เมืองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ผู้ประกอบการจัดนำเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว การขนส่งที่พักแรม อาหารและสินค้าที่ระลึก (Chittungwattana, B., & Sukleang, P., 2006) การจัดการนำเที่ยวนั้นจะมีผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญกับการจัดการการท่องเที่ยวจะประกอบไปด้วย นักท่องเที่ยว ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ ชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ท่องเที่ยวและหน่วยงานภาครัฐ

การวิจัยนี้ใช้แนวคิดจากการจัดนำเที่ยวเพื่อให้ได้คำตอบของการวิจัย ทั้งนี้ขั้นตอนในการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ตำบลคลองเขื่อน มีขั้นตอนกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผน การเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบความเหมาะสมของเส้นทางการท่องเที่ยวซึ่งเส้นทางการท่องเที่ยวที่ได้ทำการพัฒนานี้ได้ถูกจัดทำเป็นรายการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ของตำบลคลองเขื่อนโดยการดำเนินการแบบมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนและหน่วยงานในท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ในการวิจัยเชิงปริมาณมีประชากรคือนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอคลองเขื่อนและพื้นที่ใกล้เคียงการคำนวณเพื่อหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Cochran (1977) ผู้วิจัยกำหนดค่าความแปรปรวนเท่ากับ 0.25 ค่าความคลาดเคลื่อนในการสุ่มเท่ากับ .05 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 95% จากจำนวนนักท่องเที่ยวเฉลี่ยต่อปี 1,426,416 คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 384.05 ตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงปรับขนาดตัวอย่างเพิ่มขึ้นเป็น 400 ตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบไม่คำนึงความน่าจะเป็นและดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ และ กลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาความเหมาะสมของเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตำบลคลองเขื่อนจำนวน 200 ตัวอย่างโดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบไม่คำนึงความน่าจะเป็นและดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Waiwanitkul, N. & Udomsri, C., 1997) การวิจัยเชิงคุณภาพมีประชากรที่ศึกษาคือ ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ในตำบลคลองเขื่อนจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) บุคลากรภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว 2) ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว และ 3) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อคัดเลือกบุคคลที่มีความรอบรู้ในการให้ข้อมูล (Key informant) เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (Wongtanawatsu, S. & Kumnuansil, P., 2007) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดฉะเชิงเทรา นายกและรองปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล คลองเขื่อน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 12 คน ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ร้านอาหาร รีสอร์ท และบริษัทนำเที่ยว จำนวน 5 คน และ เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำนวน 12 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ในการวิจัยแบบมีส่วนร่วมมีกระบวนการในการเรียนรู้ที่ใช้ในพื้นที่ศึกษาประกอบด้วย การศึกษาบริบทของพื้นที่ การประชุมกลุ่มย่อย

การทัศนศึกษาดูงาน การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการ การทดลองปฏิบัติการ และการประเมินผล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือสำหรับการวิจัยผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วย 4 ชั้นได้แก่

1. แบบฟอร์มแบบสำรวจทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว ที่พัฒนาโดยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร) เป็นเครื่องมือที่ใช้สำรวจและประเมินทรัพยากรในตำบลคลองเขื่อน

2. แบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคลากรภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรประกอบด้วย (1) สถานการณ์การท่องเที่ยวและแนวโน้มในการพัฒนา (2) จุดแข็งจุดอ่อนโอกาสและอุปสรรคทางการท่องเที่ยว (3) ความคิดเห็นต่อแนวทางในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรและ (4) แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ในตำบลคลองเขื่อน

3. แบบสอบถามนักท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือที่ใช้ศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแนวทางในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คณะผู้วิจัยได้ออกแบบสอบถาม โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมีคำตอบให้เลือก 5 ระดับโดยประยุกต์ใช้เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของ Wongrattana, C., (2012) ส่วนสุดท้ายเป็นข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ของตำบลคลองเขื่อนจังหวัดฉะเชิงเทรา

4. แบบสอบถามความเหมาะสมของเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือที่ใช้ศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ประกอบด้วยความคิดเห็นต่อความเหมาะสมของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ตำบลคลองเขื่อน คณะผู้วิจัยได้ออกแบบสอบถาม โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมีคำตอบให้เลือก 5 ระดับโดยประยุกต์ใช้เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของ Wongrattana, C., (2012) ดังนี้ 4.50 – 5.00 แปลว่าเหมาะสมมากที่สุด 3.50 – 4.49 แปลว่า เหมาะสมมาก 2.50 – 3.49 แปลว่า เหมาะสมปานกลาง 1.50 – 2.49 แปลว่า เหมาะสมน้อย 1.00 – 1.49 แปลว่า เหมาะสมน้อยที่สุด ส่วนสุดท้ายเป็นข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ของตำบลคลองเขื่อนจังหวัดฉะเชิงเทรา

การตรวจคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยนำแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามนักท่องเที่ยว และแบบสอบถามความเหมาะสมของเส้นทางท่องเที่ยวให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถามโดยการตรวจสอบความชัดเจนของการใช้ภาษา และความครอบคลุมของเนื้อหาที่ต้องการวัดและนำเครื่องมือทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่มีความใกล้เคียงจำนวน 40 คนโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค ได้ค่าดังนี้ (1) แบบสอบถามนักท่องเที่ยวเท่ากับ 0.81, 0.92 และ 0.91 และ (2) แบบสอบถามความเหมาะสมของเส้นทางท่องเที่ยวเท่ากับ 0.94 จากนั้นปรับปรุงเครื่องมือให้มีความสมบูรณ์และนำเครื่องมือไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและผลการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยว การวิเคราะห์สถานการณ์ แนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยว การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์พฤติกรรมและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว ด้วยการวิเคราะห์ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. การสำรวจทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวของตำบลคลองเขื่อน

ตำบลคลองเขื่อนมีทรัพยากรการท่องเที่ยว คือ (1) สวนมะม่วงที่มีคุณภาพดี (2) ศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ (3) คุ้มวิมานดินเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้วิถีการปั้นดินและเรียนรู้วิถีชีวิตชาวสวน (4) วัดบ้านกล้วยและมณฑปวัดบ้านกล้วยโบราณสถานที่ได้รับการบูรณะจากกรมศิลปากรมีความสวยงามตั้งอยู่ริมแม่น้ำบางปะกง (5) วัดคลองเขื่อน (วัดโพธิ์มุตาราม) มีพระที่ศักดิ์สิทธิ์ “หลวงพ่อรอด” (6) เควอริสอร์ทมีห้องพักและกิจกรรมบริการนวดแผนไทยกวดจุดฝ่าเท้าซึ่งจักรยานชมสวนและการล่องเรือไหว้พระและชมทัศนียภาพของแม่น้ำบางปะกง

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวในพื้นที่

2.1 จุดแข็งจุดอ่อนโอกาสปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยว ตำบลคลองเขื่อนมีดังนี้

จุดแข็ง คือ ตำบลคลองเขื่อนมีสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวและอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่หลากหลายเช่นการทำนาทำสวนเลี้ยงกุ้งเลี้ยงปลาสินค้าเกษตรที่มีชื่อเสียงของตำบลคลองเขื่อนคือมะม่วงพันธุ์ดีและยังคงมีวิถีชีวิตของชาวบ้านในตำบลคลองเขื่อนแบบดั้งเดิมอย่างในสมัยก่อน ตำบลคลองเขื่อนมีความร่วมมือที่ดีระหว่างผู้นำชุมชนชาวบ้านและหน่วยงานราชการสามารถรวมกลุ่มกันทำงานได้เป็นอย่างดี

จุดอ่อน คือ ขาดการประชาสัมพันธ์ป้ายบอกเส้นทางขาดการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในพื้นที่จากหน่วยงานราชการที่ตั้งของตำบลคลองเขื่อนอยู่นอกเส้นทางท่องเที่ยวหลักทำให้การแวะชมของนักท่องเที่ยวยังมีน้อย

โอกาส คือ มีงบประมาณสนับสนุนจากหลายหน่วยงานในการพัฒนาพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและประชาชนในพื้นที่สนใจการพัฒนาการท่องเที่ยวและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีจึงเป็นโอกาสที่ดีหากต้องการพัฒนาชาวบ้านให้มีความเข้าใจโดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ปัญหาและอุปสรรค คือ การเกิดอุทกภัยเมื่อพ.ศ. 2556 ที่ผ่านมา ทำให้พื้นที่สวนมะม่วงได้รับความเสียหายการติดขัดเรื่องข้อกฎหมายในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเช่นการพัฒนาถนนให้เป็นเส้นทางจักรยานที่มีพื้นที่การรับผิดชอบดูแลจากหลายหน่วยงาน

2.2 แนวทางในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ของตำบลคลองเขื่อน คือ การพัฒนาให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ไม่ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตชาวบ้านมากเกินไปและยังเป็นการรักษาวิถีชีวิตของชาวบ้านประเพณีดั้งเดิมที่เป็นจุดเด่นให้นักท่องเที่ยวเข้ามาชมการทำสวนมะม่วง สวนมะพร้าวอ่อน มีการพัฒนาคุณภาพของสวนเกษตรให้ที่มีศักยภาพและพร้อมให้

บริการแก่นักท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ได้ความรู้จากธรรมชาติ และความรู้ในทำการเกษตรมากกว่าการเดินทางมาท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว ผู้ประกอบการท่องเที่ยวต้องการให้มีพิพิธภัณฑ์การเกษตรท้องถิ่นและเพิ่มจำนวนสวนมะม่วงเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวมากขึ้นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐต้องการให้มีจุดบริการนักท่องเที่ยวและมีมีคหุเทศก์ คอยนำทางพานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่ต่างๆ

3. การศึกษาพฤติกรรมและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว

ผลการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีอายุอยู่ระหว่าง 20 – 29 ปีจบการศึกษาระดับปริญญาตรีสถานภาพโสดเป็นนักเรียนนักศึกษามีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือรูปแบบการเดินทางท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางท่องเที่ยวเองไปกับครอบครัวใช้ระยะเวลาเฉลี่ยที่เดินทางมาท่องเที่ยว 1 วันเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัวจำนวนผู้ร่วมเดินทางแต่ละครั้งส่วนใหญ่ 2 – 3 คนแหล่งข้อมูลท่องเที่ยวที่สำคัญส่วนใหญ่คือเคามาเที่ยวนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่พักค้างคืนค่าใช้จ่ายในการเดินทางโดยประมาณส่วนใหญ่ 500 – 1,000 บาทนักท่องเที่ยวสนใจในการซื้อสินค้าเกษตรโดยมีค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าเกษตรสินค้าเกษตรแปรรูปโดยประมาณตั้งแต่ 500 บาท ลงไปรูปแบบการท่องเที่ยวในจังหวัดฉะเชิงเทราของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ โดยพบว่าความสนใจรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ศึกษาโครงการพระราชดำริมูลเหตุจูงใจในการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ต้องการท่องเที่ยวชมความสวยงามของธรรมชาติและบรรยากาศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ความต้องการในด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การทำสวนผลไม้

4. การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้

กระบวนการในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเริ่มด้วยการศึกษาบริบทของพื้นที่โดยคณะนักวิจัยร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลคลองเขื่อนและผู้นำชุมชนและการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อพิจารณาความถูกต้อง สมบูรณ์ ของข้อมูลพื้นที่ การประชุมวางแผนเพื่อการพิจารณาเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลคลองเขื่อน หลังจากนั้นมีการทัศนศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มเติมความรู้ให้กับสมาชิกในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 80 คนโดยมีการดูงานสวนศรียา จังหวัดนครนายก หมู่บ้านสมุนไพรดงบัง และ ไม้เค็ดโฮมสเตย์ จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนเพื่อศึกษาการจัดการด้านผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวและมีการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ของตำบลคลองเขื่อน ผลการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้มีสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมในรายการท่องเที่ยวบนเส้นทาง “สิ่งดีดีที่คลองเขื่อน” ดังต่อไปนี้

4.1 รายการท่องเที่ยว “วันเดียวเที่ยวคลองเขื่อน” ประกอบด้วย (1) ศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบเรียนรู้การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การปฏิบัติ (2) บ้านผู้ใหญ่สุชาติผู้ผลิตข้าวไรซ์เบอร์รี่อินทรีย์คุณภาพ (3) สวนลุงเชียรปราชญ์ชาวบ้านผู้เชี่ยวชาญด้านการปลูกและการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก (4) สวนลุงสิทธิ์ปราชญ์ชาวบ้านผู้เชี่ยวชาญด้านการปลูกหมาก มะม่วงคุณภาพดี (5) นมัสการองค์หลวงพ่อรอด (6) รับประทานอาหารที่เดวารีสอร์ท (7) เรียนรู้ที่สวนลุงอำนาจปราชญ์ชาวบ้านผู้เชี่ยวชาญด้านการปลูกและการขยายพันธุ์มะม่วงพร้อมกิจกรรมการเรียนรู้การขยายพันธุ์มะม่วง (8) วัดบ้านกล้วยชมมณฑปที่สวยงามอายุกว่า 200 ปีตั้งอยู่ริมแม่น้ำบางปะกงมีจุดชมทิวทัศน์ที่

สวยงาม (9) บ้านเกษตรสุขอาจารย์ปราโมทย์เรียนรู้วิถีการเกษตรเพื่อสุขภาพและการนวดประคบสมุนไพรเดินทางด้วยรถท้องถิ่นของเกษตรกรชาวคลองเขื่อน

4.2 รายการท่องเที่ยว “ท่องเที่ยวคลองเขื่อน 2 วัน 1 คืน” โดยรายการท่องเที่ยวในวันที่สองจะเพิ่มสถานที่และกิจกรรมดังต่อไปนี้ (1) การเข้าพักโฮมสเตย์ชาวบ้านตำบลคลองเขื่อนสัมผัสชีวิตเกษตรกรแบบใกล้ชิดธรรมชาติหรือพักที่เดวารีสอร์ท 1 คืน (2) กิจกรรมการปั้นดินที่คุ้มวิมานดิน และ (3) การท่องเที่ยวด้วยตนเองในสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงที่มีชื่อเสียงได้แก่สวนปาล์มฟาร์มนกเทวสถานอุทยานพืชเนคและวัดสมานรัตนาราม

5. ความเหมาะสมของเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ตำบลคลองเขื่อน

การวิเคราะห์ความเหมาะสมของเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ตำบลคลองเขื่อนพบว่าปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือความเหมาะสมของ “ที่พักแรม-รีสอร์ท” ($\bar{X} = 4.32$) รองลงมาความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ของเจ้าของสถานที่ ($\bar{X} = 4.27$) และความเหมาะสมของ “แหล่งเรียนรู้สวนเกษตร” ($\bar{X} = 4.26$) ตามลำดับส่วนปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือความชัดเจนของป้ายบอกทิศทาง ($\bar{X} = 3.61$) (ดังแสดงในตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นต่อความเหมาะสมของเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ตำบลคลองเขื่อน

ความเหมาะสมของเส้นทางท่องเที่ยว	\bar{X}	S.D	ระดับ
1. ความสวยงามเหมาะสมของสภาพภูมิทัศน์	4.08	0.73	มาก
2. การรักษาวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน	4.11	0.68	มาก
3. ความเหมาะสมของการจัดเส้นทางเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว	4.06	0.75	มาก
4. ความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว	4.11	0.72	มาก
5. ความเพียงพอของสถานที่จอดรถ	3.98	0.82	มาก
6. ความสะอาดและเพียงพอของห้องน้ำภายในแหล่งท่องเที่ยว	3.92	0.86	มาก
7. ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	3.95	0.83	มาก
8. ความชัดเจนของป้ายบอกทิศทาง	3.61	0.96	มาก
9. การต้อนรับของผู้คนในท้องถิ่นและผู้ให้บริการ	4.21	0.69	มาก
10. ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ของเจ้าของสถานที่	4.27	0.74	มาก
11. กิจกรรมการเรียนรู้ในสถานที่ท่องเที่ยว	4.10	0.77	มาก
12. ความเหมาะสมของระยะเวลาในการเที่ยวชม	3.95	0.79	มาก
13. ความเหมาะสมของ “ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง”	4.21	0.69	มาก
14. ความเหมาะสมของ “แหล่งเรียนรู้สวนเกษตร”	4.26	0.68	มาก
15. ความเหมาะสมของ “แหล่งเรียนรู้ศิลปหัตถกรรมการปั้นดิน”	4.12	0.82	มาก
16. ความเหมาะสมของ “แหล่งเรียนรู้โบราณสถาน วัด”	4.24	0.79	มาก
17. ความเหมาะสมของ “รีสอร์ท – ที่พักแรม”	4.32	0.75	มาก

อภิปรายผล

ผลการศึกษาในครั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Srinakharinwirot University (2012), Chachoengsao Governor's Office (2015) และ Su-angkawatin, P., (2015) ที่พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจบการศึกษาระดับปริญญาตรีอายุระหว่าง 20-29 ปีเดินทางเองด้วยรถยนต์ส่วนตัว มีผู้ร่วมเดินทาง 2-3 คนไม่พักค้างคืนผลการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในการเดินทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่พบว่านักท่องเที่ยวต้องการชมความสวยงามของธรรมชาติและบรรยากาศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Maraphot, K., (2012), Maraphot, K. & Roonpraphan, C., (2014) และ Hirankitti, P., Sayapunt, U., Yaibuakrin, K., Inkeaw, S. & Hirankitti, S., (2013) และสอดคล้องกับ Kline, Cardenas, Leung & Sanders (2007) ที่กล่าวว่านักท่องเที่ยวต้องการเห็นวิถีชีวิตที่เชื่อมต่อกับธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เป็นประสบการณ์ที่ดีในช่วงที่เดินทางพักผ่อนนักท่องเที่ยวต้องการเรียนรู้เข้าใจความหมายพบปะผู้คนและอยากมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตชนบท

ผลการศึกษาเรื่องการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ที่เกิดจากความร่วมมือของหน่วยงานท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และสมาชิกในชุมชนนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Meechai (2014) ที่พบว่า การพัฒนาพื้นที่เกษตรไปสู่แหล่งท่องเที่ยว ทำให้เกิดการตระหนักรู้ในการรักษาสภาพแวดล้อมเดิมไว้ และ Thaklaewphan, C., Sirithanawong, B., Prathoomta, N., Dangcham, S., Maksiri, W., & Changadvach, T., (2007) ที่กล่าวว่าพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวต้องไม่รบกวนการประกอบอาชีพเดิมและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมโดยมีลักษณะในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เน้นในด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและสอดคล้องกับ Phawandee, S., (2009) ที่กล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องมีการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ และ Sukpatch, K. & Madhyamapurush, W., (2012) ที่กล่าวว่าพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวควรเน้นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และอาศัยการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่ไม่ต้องไปทำลายธรรมชาติโดยผลการศึกษาความเหมาะสมของเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ตำบลคลองเขื่อน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Khansri, S. & Kullachai, P., (2006) ที่พบว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจด้านการให้บริการและมนุษยสัมพันธ์ของเจ้าหน้าที่หรือเจ้าของสวนมากที่สุดแสดงให้เห็นว่าปัจจัยสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในด้านการต้อนรับคือความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และการต้อนรับของเจ้าของสวน

การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ในพื้นที่ตำบลคลองเขื่อนครั้งนี้ทำให้เกิดการรวมกลุ่มเป็นองค์กรภายในชุมชนเพื่อร่วมทำงานด้านการท่องเที่ยวระหว่างชาวบ้านกับองค์การบริหารส่วนตำบลคลองเขื่อนในรูปแบบของคณะทำงานขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศน์และวัฒนธรรมของตำบลคลองเขื่อนเพื่อร่วมดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชนซึ่งสอดคล้องกับ Rojrungsaj, P., (2010) ที่กล่าวว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดตั้งองค์กรภายในชุมชนเพื่อรับผิดชอบกิจกรรมการท่องเที่ยวของตน เพื่อก่อให้เกิดการสนับสนุนจากภาคส่วนต่างๆ ให้เกิดเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่สมบูรณ์จากหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานในท้องถิ่น และเจ้าของสถานที่ผู้ที่จะทำหน้าที่ในการเป็นเจ้าบ้านที่ดีในการต้อนรับและดูแลนักท่องเที่ยวต่อไป และสอดคล้องกับ Chemnasiri, N., (2013) กล่าวว่าการพัฒนาศักยภาพชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนต้องได้รับความร่วมมือจากผู้นำท้องถิ่นและสมาชิกในชุมชน และ Chotiviriyawanit, A., Hmankeb, P. & Limangkul, T., (2013)b ที่กล่าวว่าการท่องเที่ยว

โดยชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและทำให้ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายและหน่วยงานภายนอกด้านงบประมาณและการช่วยเหลือในด้านต่างๆ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่องการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อการเรียนรู้ตำบลคลองเขื่อน ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลคลองเขื่อน ดังนี้

ด้านหน่วยงานภาครัฐ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลคลองเขื่อนควรมีการวางแผนร่วมกับผู้ประกอบการและผู้นำชุมชน ในการกำหนดกิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวโดยมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับฤดูกาลของท้องถิ่น เช่น งานทำบุญขวัญข้าว งานวันมะม่วงและของดีของตำบลคลองเขื่อน งานเฉลิมฉลองมณฑลบัวบานกล้วย เป็นต้น

2. องค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงานเกษตรอำเภอ และโรงเรียนในพื้นที่ตำบลคลองเขื่อน ควรร่วมกันจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้แก่ชาวบ้าน นักเรียน รวมทั้งนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลคลองเขื่อน เช่น การเรียนรู้วิถีชีวิตเกษตรกร การเรียนรู้ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และการเรียนรู้วิถีชุมชน เป็นต้น

3. ควรมีการฟื้นฟูสภาพภูมิทัศน์ให้มีความสวยงามเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนและมีการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ มีความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ควรมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่งท่องเที่ยวโดยหน่วยงานภาครัฐ และมีการปรับปรุงให้มีความพร้อมในการใช้งาน เช่น ระบบไฟฟ้าแสงสว่างริมทาง สภาพถนนสาธารณะ โดยเฉพาะการจัดทำป้ายบอกทิศทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจนและทำให้การเข้าถึงทำได้ง่าย

4. หน่วยงานภาครัฐควรช่วยในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่หลากหลายและสามารถเข้าถึงนักท่องเที่ยวได้ เช่น การจัดกิจกรรมในชุมชน การสื่อสารผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต และการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแนะนำแหล่งท่องเที่ยว การจัดทำคู่มือแนะนำการท่องเที่ยว ที่พักแรม ของดีของชุมชน วัฒนธรรมและวิถีชีวิต เพื่อให้ตำบลคลองเขื่อนเป็นที่รู้จักสำหรับนักท่องเที่ยวและควรมีการศึกษากลุ่มตลาดเป้าหมายที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร นิเวศ วัฒนธรรม เพื่อให้ตำบลคลองเขื่อนมีนักท่องเที่ยวที่หลากหลายและมีการเดินทางท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี

ด้านผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

1. ควรมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถในการต้อนรับนักท่องเที่ยวและรักษามาตรฐานในการบริการให้เป็นจุดเด่นของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีการให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมและศึกษาหาความรู้ในด้านการเกษตร

2. ควรมีการพัฒนาการแปรรูปผลไม้ในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถหาซื้อได้ตลอดช่วงเวลาในการท่องเที่ยว เช่น การอบแห้ง การดอง การแช่แข็งโดยเฉพาะมะม่วงที่มีการเก็บเกี่ยวเป็นฤดูกาล และควรมีการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในด้านการพัฒนาสินค้าของที่ระลึกให้เป็นของดีของชุมชน เช่น กระจยาสารท ข้าวไรซ์เบอร์รี่ มะม่วงน้ำดอกไม้ ให้เป็นเอกลักษณ์ของตำบลคลองเขื่อน และจังหวัดฉะเชิงเทราต่อไป

3. ควรมีการนำรายการท่องเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยวที่ได้จากการศึกษานี้ ไปทดลองใช้กับบริษัทนำเที่ยวเพื่อใช้ในการวางแผนเดินทางท่องเที่ยวรวมถึงการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวใหม่ๆ ร่วมกับรายการท่องเที่ยวนี้เพื่อเพิ่มความโดดเด่นให้กับตำบลคลองเขื่อนต่อไป

References

- Asasappakij, Suratsawadee. (1997). Agro - Tourism. *TAT Tourism Journal*. 16(1), 1-3.
- Bullkul, Chok. (2013). Understand the Way of “Green Agriculture” by Traveling to Chokchai Farm. *Journal of Business Administration, Economics and Communication*. 8(1), 14.
- Chachoengsao Governor’s Office. (2015). **Chachoengsao Province Development Plan (2014-2017)**. Retrieved February, 10, 2015, from <http://www.province.chachoengsao.go.th>
- Chatkul, Nisa. (2007). **Tourism Industry**. Bangkok : Chulalongkorn Press.
- Chemnasiri, Nartsuda. (2013). The Community Potential Development for Sustainable Agrotourism : Case Study for Phuket and Chonburi province. *Chankasem Journal*. 19 (36), 41-50.
- Chittungwattana, Boonlert. & Sukleang, Phusawat. (2006). **Tour Organizing and Tour Program for Upper-Northern of Thailand**. Bangkok : Place and Design.
- Chittungwattana, Boonlert. (2012). **Tour Business**. Bangkok : Thammasarn.
- Chotiviriyawanit, Artit., Hmankeb, Panya., & Limangkul, Tippawan. (2013). Participatory Community-Based Tourism Management of Luangprot-Thanlium Community, Ladkrabang District, Bangkok. *King Mongkut’s Agricultural Journal*. 31 (2), 47-57.
- Cochran, W. G. (1997). **Sampling Techniques**. (3rded). New York : John Wiley & Sons.
- Esichaikul, Rane. (2003). **The Fundamental Knowledge about Tourism - Distant Study Hands-on The Sustainable Management of Community Tourism**. Nontaburi : Sukothaithammathirat.
- Hirankitti, Pimpa., Sayapunt, Udom., Yaibuakrin, Kayoon., Inkeaw, Supunee., & Hirankiit, Somchai. (2013). Agro-Tourism Behavior of Thai Tourist. *Suthiparithat Journal*. 28(88), 363-383.
- Khansri, Sukhumaporn., & Kullachai, Peerachai. (2006). **The Influencing Factors and Satisfaction on Agro-Tourism for Tourists**. Retrieved October 18, 2013, from : <http://kucon.lib.ku.ac.th>
- King Mongkut’s Institute of Technology Ladkrabang. (2013). **Agro-tourism**. Retrieved September, 9, 2013, from : <http://www.kmitl.ac.th>
- Kline, C., Cardenas, D., Leung, Y.F., & Sanders, S. (2007). Sustainable Farm Tourism :

- Understanding and Managing Environmental Impacts of Visitor Activities. *Journal of Extension*. 45(2).
- Leiper, N. (1995). **Tourism Management**. Victoria : RMIT Press.
- Maraphot, Khanchit. (2012). **The Development of Tour Packages in Respond to Demand Behavior of Thai Tourists : The Case Study of Chachoengsao province**. Chachoengsao : Rajabhat Rajanagarindra University.
- Maraphot, Khanchit., & Roonpraphan, Chutima. (2014). **The Guideline of the Sustainable Development in the Potential of Agro-tourism in Benja Burapa Suvarnabhumi Cluster, Thailand**. Chachoengsao : Rajabhat Rajanagarindra University.
- McGehee, N.G. (2007). An Agritourism Systems Model : A Weberian Perspective. *Journal of Sustainable tourism*. 15 (2), 111-124.
- Meechai, Chutamat. (2014). The Development of Agriculture to Agro-Tourism : A Case Study of Agricultural in Taphong District, Muang, Rayong Province. *Journal of Politics Administration and Law*. 6 (3), 427-440.
- Mill, R.C. (1990). **Tourism the International Business**. New Jersey : Prentice Hall.
- Ministry of Tourism and Sport promote Agro-tourism. (2015). **Prachachat Business**, 38, P.22
- Ministry of Tourism and Sport. (2011). **National Tourism Development Plan 2012-2016**. Retrieved December, 13, 2014, from : http://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=4147
- Phawandee, Souwaluk. (2009). Agro-Tourism Management: A Case Study of Dongbang Herbal Agricultural Village, Dongkeelek, Muang, Prachinburi Province. *Journal of Rajanagarindra*. 6(16), 46-54.
- Rojrungsaj, Pimrawee. (2010). **Community Tourism**. Bangkok : Odeon Store.
- Sarobol, Sin., Wongtubtim, Udorn., Thongponwanit, Supawinee., Wongkum, Benchawan., & Natpunyoyai, Anongnart. (2013). **Community-Based Tourism : The Concept and Experience Northern Area**. Chiangmai : Wanida.
- Siamturakij. (2015). **“Padriew Mango” Full-Orders “Japan-Korea” Reserve for Export**. Retrieved January, 8, 2015, from http://www.siamturakij.com/main/news_content.php?nt=4&nid=864
- Srinakharinwirot University. (2012). **Guidelines for the Promotion and Tourism Development of the Province under the Project “Miracle of 8”**. Chachoengsao : Office of Tourism and Sport.
- Su-angkawatin, Pongpichan. (2015). The Development Guidelines for Destination Attraction and Tourism Activities of Li Jiang, The Celestial Dragon Village in Suphanburi Province. *Journal of Thai Hospitality and Tourism*. 10 (1), 59-70.

- Sukpatch, Kassara., & Madhyamapurush, Warach. (2012). **A Development Education-tourism Route for Aging Tourist, Case Study the Area of Electricity Generating Authority of Thailand, Maemoh Lampang.** Retrieved January, 24, 2015, from : <http://tar.thailis.or.th>
- Thaklaewphan, Chuthamat., Sirithanawong, Bunyut., Prathoomta, Nawarat., Dangcham, Siriwan., Maksiri, Wanida., & Changadvach, Thipsuda. (2007). **Local Agro-Tourism Trail Planning : Case Study in Ban Laem, Phetchaburi.** Bangkok : National Research Council of Thailand.
- Tourism Authority of Thailand. (2015). **Chachoengsao Mango Orchard.** Retrieved January, 3, 2015, from : <http://thai.tourismthailand.org>
- Waiwanitkul, Narasri., & Udomsri, Chusak. (1997). **Research Methodology in Business.** (7thed). Bangkok : Chulalongkorn Press.
- Wongrattana, Chusri. (2012). **Statistical Techniques for Research.** Bangkok : Taineramitkij Interprogressive Press.
- Wongtanawasu, Supwattanakorn., & Kumnuansil, Perasit. (2007). **Basic Statistic for Local Research.** Bangkok : Expernet.
- Wongwiipak, Chanun., Leartrit, Swang., Kahakitkoston, Amornchai., & Boonruang, Luk. (2004). **Cultural Resource Management for Sustainable Tourism.** Nakornpatom : Silpakorn University Press.